

УДК 94(477.8):281.5:281.93

Іванна Гавриш

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
факультет історії, політології та міжнародних відносин***СПРОБА ПЕРЕВЕДЕННЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД
СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ЛОНО РОСІЙСЬКОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ (1946 – 1953)**

У статті розглядаються основні форми протидії греко-католиків ліквідації радянською владою Української Греко-Католицької Церкви у другій половині 1940 – першій половині 1950-х рр. Досліджується антирадянська діяльність духовенства, ставлення віруючих до православ'я та радянської влади.

Ключові слова: *Станіславівська єпархія, священник, підпілля, греко-католики.*

Перші роки нелегального існування Української Греко-Католицької Церкви були надзвичайно складними. УГКЦ офіційно була ліквідована, а її духовенство і вірні передані під юрисдикцію Російської Православної Церкви (РПЦ). Перед священнослужителями і мирянами стояло єдине завдання – вистояти у вірі і вижити серед несприятливих умов. За словами уповноваженого у справах з релігійних культур по Станіславській області П. Сердюченка, згідно з умовами Собору «греко-католицька церква...на території Станіславської області перестала існувати» [1, арк. 137.]. Розпочався процес переведення у православну віру греко-католицьких громад. Подібну інформацію знаходимо у таємному інформаційному звіті за III квартал 1947 р. уповноваженого Ради у справах релігійних культур при РМ СРСР у Тернопільській області І. Чирви, в якому він зазначав, що «всі католицькі священники (мається на увазі греко-католицькі – І. Г.) в кількості 244 чол. канонічно оформлені у єпископа Макарія і прийняли православ'я, надалі греко-католицької церкви в області не існує і моя звітність по цих культурах надалі надаватися не буде» [19, с. 5]. Ці твердження уповноважених не відповідали дійсності і були наслідком недостатньої інформації, самообману або прагненням догодити вищому керівництву.

Однак внаслідок опору з боку греко-католицького кліру, монашества і віруючих реалізація рішень Львівського собору розтягнулася на кілька років. На думку відомого дослідника історії Церкви В. Пашенка, перехід на православ'я більшості священників був простою формальністю. Фактично у всіх храмах зберігався греко-католицький інвентар, що опосередковано свідчить лише про зовнішній перехід на православний обряд. Це змушені були визнавати і органи влади. Заступник уповноваженого Ради у справах РПЦ в УРСР Г. Катунін, проаналізувавши вищезгадані факти, писав: «Перемогою для переходу усіх церков на православний обряд є возз'єднане духовенство, котре у своїй абсолютній більшості зовсім не прагне поривати зв'язки з Ватиканом і відверто продемонструвати власну капітуляцію, зрікшись колишньої церковної і політичної діяльності» [18].

У першу чергу радянська влада проводила боротьбу з невоз'єднаним духовенством. Водночас спеціально затягувала процес переведення греко-католицьких громад у православну віру, сподіваючись зумовити розчарування до релігії як з боку «возз'єднаних» священників, так і віруючих [14, с. 317]. Станом на 1 жовтня 1946 р. на теренах Прикарпаття налічувалось 674 православних громад, з них 70 недіючих через відсутність священника або руйнацію культової споруди. Фактично діяло 604 релігійні громади, з яких тільки 522 були «канонічно оформлені» [14, с. 318]. Аналогічною була ситуація і на території тернопільських районів Станіславівської єпархії. Загалом 696 із 764 парохій УГКЦ Тернопільщини перейшли під юрисдикцію Московської патріархії. [20, с. 63].

Соціально-релігійна ситуація в області серед віруючих після «собору», за словами уповноваженого, залишалася спокійною, оскільки «частина селян пішла працювати на підприємства та установи, та колгоспи... Церковний рух... на молодь не впливає. Тому, що більшість молоді іде до Ленінського комсомолу... Вінчання молоді в церкві пояснюється не почуттям віри, а просто церковною обрядовістю, звичаями, а також під натиском старих батьків та матерів. Явище вінчання по області не прогресує, а значно спадає» [4, арк. 51]. На нашу думку, можна говорити не про спад релігійності населення області, а про небажання відвідувати православні храми. Так, жителі с. Надорожна Тлумацького району Станіславської області заявляли, що «вони правовірні і не хочуть, щоб у них була православна церква, в якій будуть служити служби священники, прислані «совітами»». За словами уповноваженого, релігійні громади сіл Драгомирчани, Радчі, Іванківців – Лисецького району, Бортників – Отинійського, Церковної та Станківців – Болехівського району категорично відмовлялися переходити у православну віру й богослужіння тут нелегально проводили греко-католицькі священники [6, арк. 95].

Окремі священники, не бажаючи відрікатися від свого віросповідання, відмовлялися переходити у православну віру. Свої дії вони мотивували боязню терору з боку підпілля ОУН і УПА. Страх перед повстанцями змусив вийти з «Ініціативної групи» і відмовитися від «возз'єднання» 22 священників, парафії яких знаходилися у гірських та передгірських районах [14, с. 172]. Уповноважений у справах релігійних культів у Тернопільській області І. Чирва зауважував, що насправді «більшість не приєднаних греко-католицьких священників за такою мотивацією приховують своє вороже ставлення до РПЦ» [20, с. 56].

Стосовно політики збройного підпілля ОУН і УПА з приводу рішень Львівського собору, то уже 18 березня 1946 р. появилось звернення «До українців греко-католиків», в якому Провід ОУН та командування УПА засуджувало рішення Собору, а під час рейдів по населених пунктах відділи УПА використовували сприятливі моменти, щоб донести до населення не тільки інформацію про «політичний момент», але й позицію щодо «возз'єднання». З червня 1946 р. збройне підпілля приступає до більш

радикальніших дій. Зокрема, священникам, які увійшли до складу «Ініціативної групи», надсилали листи-попередження, в яких йшлося про заборону «проводити і служити в церкві для народу по-православному» [4, арк.77].

Про дієвість таких заяв свідчить доповідна записка інспектора РСПРЦ при РМ СРСР, в якій відзначалося, що в гірських та лісистих районах Станіславської області, де проявляли активну діяльність в 1946 – 1947 рр. боївки ОУН, 70 сільських громад і 63 священники відмовились від переходу у православ'я [15, с. 172]. Проте, вищенаведені погрози мали чисто психологічний характер і масового терору проти «возз'єданого» духовенства не було.

З точки зору радянського судочинства кожен греко-католицький священник, який і надалі виконував свої душпастирські обов'язки, тим самим уже переступав закон і міг бути притягнений до кримінальної відповідальності як служитель забороненої релігійної організації. У зв'язку з цим більша частина священнослужителів єпархії погодилася перейти на православ'я. За словами уповноваженого у справах релігійних культів, із загальної кількості 270 греко-католицьких священників Тернопільської області – 200 виявили згоду возз'єднатися з московським православ'ям і мали на це відповідні довідки від «Ініціативної групи». Решта 70 щодо «возз'єднання» з РПЦ остаточно не визначилися, або прийняли рішення перейти в підпілля УГКЦ [20, с. 55]. У Станіславській області із 322 священників до «Ініціативної групи» вступило 269 [4, арк. 75-76]. Поступово справа з реєстрацією священників та релігійних громад просувалася вперед. Станом на 1 лютого 1947 р. у Станіславській області у православну віру «канонічно оформились» 274 священники [14, с. 320].

Більшість греко-католицького духовенства і ченців, які залишилися вірними УГКЦ, заявляли своїм парафіянам, що «возз'єднані» з православ'ям є «зрадниками, всі вони є кадебістами... що рішення собору від 8-10 березня 1946 р. є незаконним, оскільки на ньому не було вищого уніатського духовенства...». Результатом такої агітації було неприйняття віруючими деяких сіл призначених православних священників. Для прикладу, мешканці с. Чортовець Обертинського району Станіславської області заявили, що їм православні священники не потрібні і на протязі 2-3 тижнів церкви стоять зачинені [4, арк. 77].

Переважно ті отці, які до 1950 р. не «возз'єдналися» із московським православ'ям, і надалі залишалися греко-католицькими священниками і проводили богослужіння у церквах, агітуючи вірних проти російського православ'я. Активну діяльність розвинули на території Тернопілля о. Іван Демушко, який на протязі двох років (майже до половини 1948 р.) відправляв богослужіння у трьох церквах Чортківського району (с. Колиндяни, с. Тарнавка і с. Давидівці), одночасно використовуючи таку нагоду для агітації проти православного духовенства, і о. Микола Семенюк, який служив

у церкві с. Переволока Бучацького району і не допускав туди православних священників [20, с. 119].

Насильницьке «возз'єднання» із російським православ'ям викликало у багатьох парохіях ворожнечу між духовенством і вірними. У тих парохіях, де греко-католицькі священники були заарештовані органами держбезпеки, парафіяни зберігали вірність УГКЦ, не відвідували храм, а православного священника називали «московським попом». Якщо церква була закрита, то вірні молилися без священника на подвір'ї храму або відвідували костел [20, с. 65]. Зокрема, на Тернопільщині о. Фесюка із с. Ключинці Копичинецького району, о. Погорецького із Бучацького району та інших не греко-католицьких священників миряни просто бойкотували, а церкву не відвідували [7, арк. 52.]. Хрестити дітей чи брати шлюб вірні ходили у сусідні села, поки не дізналися про перехід їхнього священника у лоно РПЦ [20, с. 65].

Напередодні Великодня 1947 р. група нелегальних греко-католицьких священників підготувала і таємно розповсюджувала серед духовенства і вірних «Душпастирський лист українських духівників-підпільників до українського народу у світлий празник Христового Воскресіння», в якому закликали не зраджувати свою віру і не коритися ворогові, бо «не вдасться катюзі зломити-змертвити духа української Церкви і народу... Є ще пастирі, що вирвалися із кігтів Антихриста, які тепер у підпіллі своїм словом, своїм приміром і запалом кріплять, підбадьорюють, загрівають до витривалості, невблаганної боротьби з найлютішим ворогом Української Церкви й Народу, весь Український Народ... Це українські духівники-підпільники!... Правдиві українські священники ніколи не замінять Христа на Антихриста. Подібно як українські вірні вміють відрізнити своїх добрих пастирів від накинутих їм силою вовків в овечій шкурі, цих наємників Антихриста» [13, с. 126 – 127].

Радянсько-партійні та силові структури докладали всіх зусиль, щоб паралізувати роботу греко-католицького духовенства. Кількість «невозз'єднаних» священників з кожним місяцем зменшувалась. Якщо у квітні 1947 р. нараховувалось 43 незареєстровані церкви і 31 «невозз'єднаний» священник, то на липень 1947 у Станіславській області залишилось лише 17, а станом на 1 січня 1948 р. – 9, зокрема: у Вигодському районі – В. Бодан, Є. Мицко; у Долинському – Є. Антонович, Є. Бородайко, З. Косановський; у Жовтневому – К. Левицький; у Перегінському – М. Підлисецький; у Рожнятівському – Я. Сов'як Я [14, с. 320-321]. Ми припускаємо, що ця цифра є не зовсім точною, оскільки частина священників офіційно перейшли на цивільну роботу або зайнялися сільським господарством, а насправді таємно продовжували виконувати свої душпастирські обов'язки. Для прикладу, греко-католицькі священники Михайло Ганушевський з с. Угорники та Іван Устияновський із с. Старого Лисця Станіславської області, не витримавши докорів совісті, вийшли з «Ініціативної групи» і відмовились від духовного сану [16, с. 358].

Греко-католицькі священники мали великий авторитет серед вірян, а тому останні покладалися на них у справі «возз'єднання». На думку

підпільної монахині Марії Дикої, люди перейшли у православ'я, «бо їх священники перейшли», додаючи: «Вони не знали, що вони роблять, а священники знали» [17]. Очевидно, більшості мирян бракувало розуміння конфесійних відмінностей між греко-католицькою і православною вірою. Наприклад, підпільна греко-католичка Анна Майданська так пояснює, чому тривалий час відвідувала православний храм: «Я не знала, я думала, що то все Католицька Церква, така як є. Мама не вчили того, що то якась є така і така. Була церква одна, та й до тої ходили» [9, с. 5]. Якщо священник не зізнавався у своєму переході у православ'я, то парафіяни могли й не помітити змін – адже ходили вони до тієї ж церкви, де правив той самий священник, а обряд спочатку залишався незмінним [17]. Загалом більшість греко-католиків і далі відвідували «свої» храми. Підпільна греко-католичка Марта Малкош з цього приводу зауважила: «Тому що наші люди, особливо в нас, на Західній Україні, були інакше виховані. Вони придержувалися своїх традицій, своєї віри. Крім того, що вони ходили до православної церкви, але вони казали: «Ми ходимо, бо то наша церква. Ми її збудували. То є наша церква, і ми ходимо до неї» [10, с. 19].

Вірні УГКЦ неохоче сприймали перехід у лоно РПЦ. При цьому варто зачитувати витяг із таємного інформаційного звіту уповноваженого Ради у справах РПЦ у Тернопільській області К. Куліченка: «... духовенство колишнє уніатське серед населення авторитетне, православне духовенство авторитетом не користується. До православного духовенства віруючі відносяться з недовірою, сповідатися надають перевагу в церкві, в котрій служить колишній уніатський священник» [20].

Значну роль у переведенні греко-католицьких громад у православну віру відігравали і такі часто вживані радянською владою методи, як примусові та «добровільні» виселення населення. Масові депортації застосовувалися перш за все проти сімей активних учасників збройного підпілля, «бандпособників», «куркулів» та інших антирадянських елементів. Наймасовіша акція була проведена 20-27 жовтня 1947 р., під час якої було виселено 26 333 сім'ї у складі 77 791 осіб, в тому числі 4 512 сімей у складі 11 883 осіб з Станіславської області. До кінця 1947 р. їхня кількість на території Прикарпаття зросла до 5 748 сімей (понад 15 тис. осіб). Безперечно, що виселення «неугодних» мало психологічні наслідки і для тих релігійних громад, які відмовлялися від переходу у православну віру. Щоб не опинитися в категорії «антирадянських елементів», більшість із них покійно переходила під юрисдикцію Московського патріархату.

Крім примусових депортацій, влітку 1949 р. уряд розпочав кампанію з «добровільного» переселення працездатного населення в південні області України «для зміцнення колгоспів і радгоспів». В результаті із теренів Станіславщини впродовж 1947 – 1950 рр. на спецпоселення було вислано понад 30 тис. осіб, унаслідок чого з карти області зникло 28 населених пунктів. Відповідно зменшилася і кількість релігійних громад. Культові споруди в більшості цих сіл було розібрано на будівельний матеріал, а

церковний інвентар обліковано райфінвідділами й частково передано у користування православним громадам сусідніх сіл [16, с. 361-362].

Священики, які відмовились від «возз'єднання» з РПЦ, розуміючи, що будуть заарештованими, намагалися змінити місце свого проживання. Вони змінювали парафії або переходили на світську роботу. Але у такий спосіб тільки відтягували дату свого арешту. Протягом 1946 – 1950 рр. у Тернопільській області було заарештовано органами МДБ 47 отців [20, с. 124]. У тодішньому радянському законодавстві була відсутня спеціальна стаття, за якою можна було б засудити греко-католицького священика за відмову перейти у православну віру. Неугодних священиків судили, здебільшого, за популярною 54 статтею КК УРСР на термін від 10 до 25 років концентраційних таборів. Потрапляли під цю статтю за мотивом контрреволюційної діяльності або антирадянської агітації. Нерідко, священика відправляли на спецпоселення зі всією сім'єю, а майно конфіскували.

За період з березня 1946 р. до серпня 1949 р. було завершено майже п'ятирічну кампанію з ліквідації УГКЦ. На території Станіславської області РПЦ поповнилась майном 599 греко-католицьких церков, 270 священиками і 203 псаломщиками [13, с. 226-227]. Наприкінці 1949 р., за даними РСРЦ, в західних областях залишилося лише 16 «невозз'єднаних» священиків, з яких 5 – у Станіславській області, зокрема: Кость Левицький з Жовтня, Михайло Бутковський зі Старих Скоморохів, Адам Яновський з Верхньої Липиці, Василь Космина з Жовчева, Ілля Кубарич з Бистриці, які на початку 1950 р. були арештовані й ув'язнені на різні терміни [14, с. 323].

Серед числа заарештованого у 1949 р. греко-католицького духовенства знаходимо імена станіславівського єпископа Симеона Лукача і відомого підпільного священика о. Йосипа Гірняка. Вперше о. Симеон був заарештований 26 жовтня 1949 р., хоча ордер на арешт виданий 28 жовтня цього ж року. У постанові на арешт від 27 жовтня о. С. Лукачу інкриміновано: «Після вигнання окупантів, будучи активним прибічником Ватикану, у 1945 – 1946 рр. в період возз'єднання греко-католицької церкви з російською православною церквою, виступив проти возз'єднання і перейшов на нелегальне становище. Проживаючи на нелегальному становищі в Солотвинському та Надвірнянському районах і квартирах віруючих католиків, організовував нелегальні богослужіння за греко-католицьким обрядом, на яких проводив антирадянську агітацію. Писав свої твори антирадянського характеру, зберігав у себе вдома літературу релігійно-антирадянського характеру» [21, с. 11-12]. 14 серпня 1950 р. о. Лукач згідно вироку Особливої Наради був засуджений за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР до 10 років ув'язнення в Сиблагу. Слідча справа №7115 – приклад надзвичайного духовного подвигу о. Симеона. Упродовж 16 допитів він жодного разу і жодним словом не зрадив католицької віри та вірності Папі Римському, як також не назвав жодного імені тих, з ким спілкувався як підпільний єпископ. Усі підступні запитання слідчого розбивалися в одну-єдину відповідь, яка

пронизує усі допити: «Моя священнича совість не дозволяє мені давати відповіді на ваші запитання» [21, с. 13].

У 1949 р. за зв'язок з українськими повстанцями арештували пароха с. Братишів Тлумацького району Станіславської області о. І. Чав'яка. Після трьох місяців слідства заочний суд – «трійка», – у м. Москві оголосили вирок – 10 років виправних таборів. Етапом протягом 17 діб засуджених відправили у Караганду [12, с. 23–27]. Після відновлення радянської влади о. О. Надрага, знаючи про переслідування духовенства у Радянському Союзі вирішив для прикриття своєї душпастирської діяльності займатися медициною, тому в 1945 р. поступив на перший курс медуніверситету. Однак у березні 1949 р. його було заарештовано. Слідство тривало до серпня 1950 р., під час якого священника звинувачували у зв'язках з Римом і співпраці з ОУН. Заочним рішенням «трійки» отця О. Надрагу засудили на 5 років і відправили на заслання у Пермську область [11, с. 12–14].

14 грудня 1949 р. видана постанова на арешт о. Йосипа Гірняка за його злочинну діяльність, яка заключалася в наступному: «Гірняк Й. у 1919 р. добровільно вступив в УГА і брав участь у збройній боротьбі проти Червоної Армії... У 1945 р. у період возз'єднання греко-католицької церкви з російською православною церквою виступив проти воззєднання, серед населення проводив антирадянську агітацію [8, арк. 3]. Аналізуючи кримінальну справу о. Гірняка, варто звернути увагу на час допитів, який кожного разу був інший і поступово переносився у вечірню і нічну пору доби [8, арк. 13, 17, 22, 23, 25]. Можна припустити, що у роботі із затриманим використовувались методи психологічного тиску. Після 8 місяців слідства, о. Гірняк був відправлений на 10 років заслання у Карагандську область як «соціально-небезпечний елемент» [8, арк. 108].

У зв'язку з масовими арештами греко-католицького духовенства на протязі 1946 – 1950 рр. зменшилась активність підпілля. Тільки на території Тернопільської області у 1950 р. із 19 підпільних душпастирів, середній вік 15 отців становив 71 рік [20, с. 129-130]. Незважаючи на те, що греко-католицьких священників у підпіллі залишилося дуже мало, вони не звузили географію свого душпастирського служіння. Ця невелика кількість священнослужителів робила короткочасні таємні виїзди в інші населені пункти, де проводили відправи серед віруючих, які відмовились від переходу в лоно РПЦ. Окрім того, самі миряни таємно чи напівлегально збиралися на самостійні відправи. У травні 1951 р. уповноважений Ради у справах релігійних культів у Тернопільській області І. Чирва розкрив підпільну діяльність греко-католицької громади, котра проводила молитовні відправи у передмісті м. Чорткова на вул. Бердо. Цією громадою, яка належала до колгоспу імені XVI з'їзду КП(б) У, керувала сестра голови цього ж колгоспу Марія Галабурда. Дана підпільна громада греко-католиків проводила самостійні відправи біля будинку рахівника того ж колгоспу Мирослава Михайлюка, де стояв кам'яний хрест. Член цієї ж спільноти – дружина депутата Чортківської міської ради Анна Сернецька проводила в цій же

окозії у помешканнях вірних УГКЦ хрещення новонароджених дітей. Для прикладу, такі хрещення вона провела у родині члена правління вищезгаданого колгоспу Володимира Дячишина і бригадира Юлія Рябинського. Марія Галабурда і Анна Сернецька проводили всі доступні їм (в межах канонічного права) відправи.

Ці факти свідчать про те, що миряни зберігали вірність УГКЦ (хоча, напевно, не всі), водночас пристосовуючись до нового радянського порядку, ставились до нього формально, не змінюючи змісту свого релігійного вірування, одночасно підлаштовуючись під реальну форму діяльності УГКЦ. Тому для віруючих першочерговим завданням було не потрапляти під контроль системи, щоб культивувати своє релігійне вчення.

Наприкінці 1951 р. поступово у всіх колишніх греко-католицьких храмах поступово почали запроваджувати у богослужіння стиль московського православ'я. Під час Літургії замість Папи Римського і греко-католицьких владик почали згадувати імена Московського патріарха Алексія і православних єпископів. Образи святого Йосафата Кунцевича та інших греко-католицьких владик було знято і замінено православними іконами [20, с. 83]. До 1952 р. переважно усі колишні греко-католицькі священики користувалися на відправах молитовниками УГКЦ, незважаючи на прагнення ієрархії РПЦ проводити їх за канонами Московського патріархату.

Таким чином, масові арешти і ув'язнення невоzz'єднаного греко-католицького духовенства у другій половині 1940-х – першій половині 1950-х рр. значною мірою обмежили діяльність УГКЦ. Незважаючи на значні матеріальні, моральні і людські втрати владі так і не вдалося остаточно знищити греко-католицькі громади на території єпархії. Підпільне духовенство проводило таємні чи напівлегальні відправи у селах західних областей УРСР. У цьому їм сприяли активні миряни і чернецтво. У той же час, «воzz'єднане» духовенство, що залишилось в структурі РПЦ, вважало свою присутність у ній формальною, бо реально дотримувалося греко-католицької традиції, не змінюючи ні догматики, ні обрядів Святих Тайн, ні інтер'єру храму. Тож у сталінський період греко-католицька традиція мала дві форми існування: легальну в структурі РПЦ і підпільну в структурі УГКЦ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Держархів Івано-Франківської області (далі ДАІФО). – Ф. Р-388 (Уповноважений Ради в справах релігійних культів при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944–1989 рр.), оп. 1, спр. 4, 344 арк.
2. ДАІФО. – Ф. Р-388, оп. 1, спр. 5, 153 арк.
3. ДАІФО. – Ф. Р-389. (Уповноважений Ради в справах Православної Церкви при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944-1966 рр.), оп. 1, спр. 4, 140 арк.
4. ДАІФО. – Ф. Р-389, оп. 1, спр. 5, 146 арк.
5. ДАІФО. – Ф. Р-389, оп. 1, спр. 14, 183 арк.
6. ДАІФО. – Ф. Р-389, оп. 1, спр. 18, 133 арк.
7. Держархів Тернопільської області. – Ф. Р-3240 (Уповноважений у справах Російської Православної Церкви при Раді Міністрів СРСР в Тернопільській області), оп. 2,

спр. 3, 60 арк.

8. Галузевий державний архів Служби безпеки України в м. Івано-Франківськ. – Ф. 5 (Реабілітовані), оп. 1, спр. 11565. Справа по звинуваченню Гірняка Йосифа Юстиновича.

9. Інтерв'ю з п. Анною Майданською, від 11.02.1994, Івано-Франківська обл. с. Опришівці, вул. Коновальця 247-а. Інтерв'юер: Н. Павликівська // Архів Інституту історії Церкви УКУ (далі – АІЦ). – П-1-1-359.4. – 44 с.

10. Інтерв'ю з п. Мартою Малкош, від 04.11.1994, м. Івано-Франківськ. Інтерв'юер: Н. Павликівська // АІЦ. – П-1-1-426. – 46 с.

11. Інтерв'ю з о. Олексою Надрагою, від 24.04.1994, м. Івано-Франківськ. Інтерв'юер: Н. Павликівська // АІЦ. – П-1-1-365. – 23 с.

12. Інтерв'ю з о. Іваном Чав'яком, від 22.03.1994, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 167/26. Інтерв'юер: Н. Павликівська // АІЦ. – П-1-1-34. – 67 с.

13. Сергійчук С. Нескорена церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу. – К.: Дніпро, 2001. – 475 с.

14. Андрухів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект / І. Андрухів, О. Лисенко, І. Пилипів. – Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. – 500 с.

15. Андрухів І. Політика радянської влади у сфері релігії та конфесійне життя на Прикарпатті в 40-80-х роках ХХ століття. Історико-правовий аналіз. / Ігор Андрухів. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2006. – 432 с.

16. Андрухів І. Станіславщина: двадцять буремних літ (1939 – 1959) / І. Андрухів, А. Француз. – Рівне-Івано-Франківськ, 2001. – 288 с.

17. Будз К. Греко-католицькі миряни в умовах повоєнної ліквідації УГКЦ в Галичині [Електронний ресурс] / Катерина Будз – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2665/1/Budz_Hreko_katolytski_myriany.pdf.

18. Пашенко В. Українська Греко-Католицька Церква середини 40-50-х років ХХ століття: воскресіння з руїн [Електронний ресурс] / Володимир Пашенко. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2128/1/Paschenko.pdf>.

19. Стоцький Я. Доля чернецтва, духовенства і парохій УГКЦ у західних областях України у 1950–1953 рр. / Ярослав Стоцький // Український історичний збірник. – 2008. – № 11. – С. 283–293.

20. Стоцький Я. Українська Греко-католицька церква і релігійне становище Тернопільщини (1946-1989 рр.) / Ярослав Стоцький. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 432 с.

21. Через терни – до зірок. Життя, мученицька смерть і прослава Блаженного Мученика Симеона Лукача / Упорядник І. Пелехатий. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. – 368 с.

Ivanna Havrysh

**AN ATTEMPT OF MOVING THE GREEK CATHOLIC COMMUNITIES OF
STANISLAVIV DIOCESE TO THE BOSOM OF THE RUSSIAN ORTHODOX
CHURCH (1946 – 1953)**

In the article the main forms of the greek catholic counteraction of liquidation of Ukrainian Greek Catholic Church by Soviet government in the second half of 1940s – the first half 1950s have been considered. Anti-Soviet activity of priesthood, attitude of believers to the orthodoxy and Soviet government have been investigated.

Key words: *Stanislaviv eparchy, , priest, Underground, Greek Catholics,*